

Magda.

Spisal Milan Pugelj.

I.



oj priimek je Limbar, ime mi je Ana in sem hči zelo stare plemenitaške rodbine. Hitro teko leta, naglo mine mladost, zdi se mi, da sem se postarala v hipu. Zdaj mi že sive po sencih lasje, krog oči se zbira od dne do dne več gub, obe potezi tik nosu doli na obeh licih sta globočji in globočji. Oči nekako vodené — nekoč so bile velike in modre in mnogo so vedeli povedati o njih mladi kavalirji — postajajo bledejše in bledejše in se vdirajo vedno globlje pod obrvi. Minil je čas; kar je pred mano bodočnosti, ta je zelo vsakdanja pot tja do groba in smrti. In kdor nima bodočnosti, se naslaja z minolostjo, zakaj naše srce je tako ustvarjeno, da zahteva vedno nekaj samo zase.

Poletni večeri so zdaj zunaj in poletne noči, sredi njih pojo po holmih fantje, vriskajo, vihte klobuke v prešernem veselju in uživajo tako svoje mlade čase. Od juga dihajo rahli vetri, jelševje se ziblje v gozdu v pritajenem šumu, breze trepečejo z listjem in zibljejo v omamnem snu svoje tenke in nežne vrhove. V tisti vodi, ki teče preko polja, zažubori včasi, zagrga kakor potopljenec, počí včasi, kakor bi padel vanjo ploščat kamen, stara vrba se zamaje in iz dalje se zdi človeku, da se je zganil povodni duh, ki stoji tam ob bregu in se igra z ribami.

Na mojem gradu vlada velika tišina. Samo redkokdaj zazveni po dolgem in hladnem koridorju korak, rahel iz početka, potem glasnejši, približa se in izgubi zopet v nasprotni smeri. To je sluga Andrej, ki pogleda zvečer, če so okna po koridorju zaprta, če so sobe zaklenjene, in stopi ob koncu k meni in mi želi „lahko noč“. Nato je vse tiho kakor v grobu; tisti glasovi, ki prihajajo do mene skozi odprta okna, to so zvoki nature, ki zdaj ob času svojega življenja, v gorečem poletju, živi, diha s svojimi zelenimi in s klasjem poraščenimi grudmi, šumi, žubori in poje.

Jaz sedim sama v prostrani dvorani, pustim srcu, da sanja o minolosti, da sanja, ko je pač bodočnost tako vsakdanja. In samo

zato, da bi bili spomini živahnejši, položim predse papir, vzamem pero in ga omočim in pišem potem o prošlosti. Bogve kaj je prišlo nadme, srce je tako mlado, kakor bi se rodilo to uro, moje misli so tako sveže, kakor bi bila izpolnila včeraj svoje dvajseto leto. In vsa minolost je tako blizu, da se mi zdi komaj par dni od tiste dobe, ko so se končali njeni neizpolnjenih želja in brezplodnega hrepenenja polni časi.

Zdi se mi, kakor da bi bilo komaj teden dni, kar smo sedeli v gledišču in je igral orkester intermezzo iz opere „Cavalleria rusticana“. S svojo mlajšo sestro in bratom sem sedela v loži na desno — moji starši so bili takrat že mrtvi — sedela sem in gledala tja v nasprotno ložo, kjer je sedel spredaj ob robu visok gospod s črno brado kakor že pač prej celo vrsto večerov. Svetločrna je bila njegova brada, svetločrni, veliki in nazaj počesani so bili njegovi lasje, črne in svetle so bile obrvi, a po licih, po čelu in po sencih je ležala hladna, nekako motnopotna bledoba. Desnica s svetlim prstanom je podpirala glavo, oči so strmele nekam kvišku proti stropu, kakor bi iskale nekakšnih sanj, nekakšnih izgubljenih upov.

Včasi se je nagnil na levo, kjer je sedela srednjevelika dama in se med predstavami vselej vidno dolgočasila. Njeno lice je bilo zagorelo, rdelo je v temni rdečici, ki je segala visoko gori do oči in senc in spodaj skoro do vratu. Njene oči so bile velike in temne, trepalnice so jih zastirale vedno do polovice in tako je vplival pogled vedno nekako strastnotrudno. Lasje so se svetili v črni potni boji in počesani so bili v frizuro, ki je skoro izzivala.

Včasi, ko se je sklonil med odmori k njej visoki gospod s črno brado, se je naslonila nenadoma nazaj in se zasmejala tako glasno, da se je ozrlo mnogo gledalcev gori proti loži. In ko se je smejala, so se videle natančneje njene rdeče ustne in skoro zasvetili so se ob takih prilikah njeni močni in blestečebeli zobje. Tretji gospod, ki je sedel na njeni levici in je bil velik in gladko obrit in ostrižen, je nabral svoj obraz v nasmeh vselej obenem z njo, sklonil se je bliže in pobožal njeno levico. Potem je nekaj pripovedoval, ne da bi izpremenil veseli izraz na svojem obrazu, in ko je končal, se je sklonil vnovič in vnovič pobožal.

Kadar je človek mlad, pade tuintam nanj ljubezen tako iznenađa kakor blisk. Naenkrat je srce vse mehko in vse bolno in tako občutljivo kakor bolnik, ki je ves posut z ranami: miruje z zatis-

njenimi očmi, a če se ga kdo dotakne, pogleda nenadoma široko in plašno, nabere obraz v bolestne gube in zakriči kakor dete.

Prišlo je torej nadme hrepenenje, vse tisto, o čemer je človek skoro prepričan, da je nedosežno. Ampak srce je kakor otrok, ki vidi zvezdo na nebu in ne veruje materi, ki pravi, da je večja kakor zemlja, da jo je nemogoče vzeti z neba, objeti z rokami in se igrati ž njo kakor z zlato žogo.

Silna je tista ljubezen, ki me je obšla do visokega črnobradega gospoda, dolga je kakor moja mladost in kakor vse tisto nadaljnje življenje do današnjega dne. Do te ure — zakaj srce je tako mlado, kakor bi se bilo rodilo šele to minuto, in misli so tako sveže, kakor bi bile včeraj izpolnile svoj dvajseti rojstni dan.

Tisti večer — dolgo let je od takrat — ko je bila končana gledališka predstava, sem se izgubila od svojcev, potegnila preko obraza gost črn pajčolan, stopila k lakaju, ki je stal tik ekvipaže črnobradčega gospoda, in ponudila srebrn denar. In lakaj je pravil o njem vse po vrsti: da se piše Oton Jug, da je bogataš, da stanuje v lastni vili pri Sremu, da je dama samo hipna znanka in da je gospod, ki je ž njim, njegov rojak.

In potem se je razvijalo.

Tisti plamen v prsih, ki je bil prej medel kakor kresnica, se je razžaril in napolnil naposled vso mojo notranjost. To je bila ljubezen, brez katere je bilo nemogoče življenje, nemogoča misel na bodočnost. Treba je bilo tešiti srce, da ne umrje v obupu, treba je bilo gledati visokega gospoda, da niso ugasnile trudne in solzam hrepenenja izročene oči.

In takrat mi je bila prišla na pamet napol romantična in napol otročja misel. Šla sem k židu, ki je imel posel s posredovanjem služb, dala sem mu denarja, zatajila sem svoj stan in svoje ime in prišla tako kot uslužbenka v tisto vilo pri Sremu, kjer je stanoval moj visoki in črnobradi ljubljeneec. Tam se je potem pričela moja mladost in tam se je končala; tudi pravo moje življenje se je tam nehalo. To, kar je sledilo, je bilo kakor skaljena voda, ki je prestopila strugo in se je izgubila nekje sredi poljan in travnikov.

Eno samo dobo leta je trajala mladost, eno samo dobo leta življenje. Od jeseni do zime — pesem je bila odpeta, vrnila sem se k svojcem, omožila sem se, imela sem moža in brate in sestre in otroke, ampak to uro spoznam, da nisem imela nikogar: ne moža, ne brata, ne sestre, ne otrok.

II.

Ko sem prišla v vilo pri Sremu, je bila jesen. Bori, ki so stali na vrtu, so majali večer za večerom v hladni severni sapi svoje temne veje, in če je pogledal človek vanje skozi okno v mesečni noči, so bili videti kakor strahovi, ki se zibljejo zunaj počasi mimo poslopja. Tišina je vladala navadno okrog vile, ki jo je prekinil tuintam voz ali truden popotnik. Šel je počasi mimo spodaj po cesti, njegovi visoki škornji so votlo zveneli, ko je udarjal ž njimi ob trda tla, klobuk je imel potisnjen na oči in roke je tiščal v žepu. Pogled na cesto, ki se je izgubljala v dalji kakor sulica, na reber na desno, na dolino in potok sredi nje, in na gozd, ki se je širil preko holma, je bil nekaj zelo slikovitega.

Vila je bila okusno zgrajena in enonadstropna in jaz sem pospravljala v njej sobe in uravnavala svojemu gospodu obleko in perilo. Stanoval je v nadstropju na levi in najrajši je prebival v tisti sobi, ki je imela obrnjena okna doli proti dolini in Sremu. Tam izza holma so se dvigali zvoniki; kadar je bil soln čen dan, so goreli v solnčnih žarkih zlati križi kakor plameni. Ob večerih, zlasti kadar je bilo vreme južno, je plavalo skozi okna tako mehkotožno zvočenje, da je postal človek ves mehek, da je sklonil glavo in se domislil svojega življenja, ki se mu je zdelo tisto uro zelo nesrečno in zelo žalostno.

Oton Jug je stanoval torej zgoraj, miren človek je bil, mnogo je hodil po sobah s sklonjeno glavo in zelo mnogo je sanjal. Ob jutrih je vstal včasih zelo zgodaj, vrgel je preko rame puško, odklenil je spodaj pri durih velikega rjavega psa in je odšel ž njim gori proti gozdu. Ampak hodil je menda samo semintja, šetal po stezah, ki so bile vse posute od smrekovega in borovega bodičja, posedal po štorih in gledal nemara za psom, ki je lajal po gorovju in se podil za divjačino. Kadar je bil on na lovu, ni nikoli počil strel, in kadar se je vrnil, je prišel vselej prazen. Gledal je zamišljeno predse, včasih je posegel z roko v črno brado, pogledal je gori nekam proti oblakom, veliki rjavi pes je lajal krog njega, pridušeno cvilil, mahal z repom, obskakoval gospoda in se vzpenjal po njegovi obleki.

Tisti gladko obriti in ostriženi gospod, ki je sedel v gledišču dami na levo, je stanoval v pritličju in nazivali smo ga gospoda Evfemija. Rekli so, da je Jugov sorodnik, ki pride vselej na jesen v tiste kraje in na spomlad odpotuje. Gospod Evfemij je bil vesel in

prijazen človek, in ko sem šla včasih mimo njega, me je prijel z roko za obraz in se je z mano veselo pošalil. Ob jutrih je dolgo spal, popoldne je hodil na lov, in govorili so, da je strasten lovec. Pozno v noč se je vračal, prinašal je s seboj ustreljeno divjačino, vrgel jo v obedovalnico tik vrat na tla in se med večerjo potem nanjo oziral. Jugu je pravil o lovu, prešel na šport, na toalete in naposled na ženske. Takrat je govoril vselej v francoskem jeziku, opisaval razne, deloma pikantne dogodke in se med pogovorom včasih čisto nalahko smehljaj.

Za vrtom je stal hlev za konje in tik njega majhno poslopje, kjer so stanovali uslužbenci: hlapec, dvoje dekel in kuharica Janja. Jaz in lakaj sva stanovala v vili, in sicer jaz zgoraj v tesni podstrešni izbi, a on spodaj v majhni sobici tik vežnih duri. Ime mu je bilo Žan, mlad človek je bil, zelo tih in zelo miren in včasih ob dolgočasnih popoldnevih, ko ni bilo doma gospoda, je pravil o svoji minolosti. Žalostne stvari so bile to, življenje človeka, ki se hoče dvigniti visoko, a pade zelo nizko. Kadar se je potopil v svoje spomine, je postal sentimental, zamislil se je, strmел je predse nekam v daljavo, in če sem ga tolažila in bila prijazna ž njim, se je pričel smehljati kakor v sanjah. Kakor sanjajoč otrok je sedel pred mano, hotel je povedati menda vselej nekaj mehkega, a besede so mu ostajale neizgovorjene v grlu.

Moj gospod je pričel ob večerih pogostoma ostajati zunaj. Vozil se je popoldne v mesto in prihajal pozno po noči nazaj; bled je bil vselej, nekako trudnobilan je bil videti in človek si je nehote mislil, da je doživel nekaj skrajno hudega. Jaz sem ga čakala vedno v predsobi njegovega stanovanja, in kadar je prišel, sem mu pomagala sleči suknjo, potem sem prižgala v njegovi sobi luč, poslovila se in odhajala. Pozdravljala sem, ali on je redkokdaj odgovoril. Tuintam je pokimal z glavo, sedel v naslanjač in se v tistem hipu zamislil. Včasih je vzel iz žepa bela drobna pisma, čital jih po vrsti, premišljal, pričenjal zopet od početka in zopet mislil in mislil.

Moje življenje v tistih dnevih je bilo tako tiho, tako žalostno, tako polno lepega in breznadnega hrepenenja, da mi prileze še ta hip solza v oči, če samo malo premislim ves tisti mračni čas. Brez spanja so minevale noči, v svoji podstrešni sobi sem bdela, strmela enakomerno v temo in sanjala o tisti sreči, ki je nisem nikoli dosegla. Taka slutnja me je obhajala že takrat, že v tisti dobi sem čutila v sanjah o svoji bodočnosti nekaj silno grenkega in boleznega.

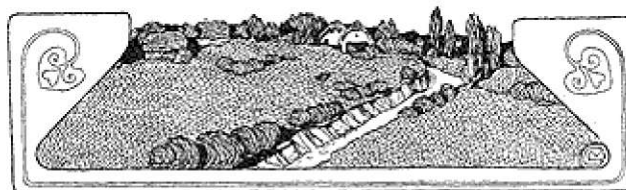
Tuintam, ko sem sedela v predsobi pri odprti knjigi in čakala gospoda, ki je hodil bogvekod, se me je polotevalo silno hrepenenje. Zdelo se mi je, da rastejo iz mojega telesa na obeh straneh peroti, da jih bo zdajinzdaj mogoče razmahniti in se dvigniti na njih nekam v višavo in potem hiteti dalje, vedno naprej in vedno za ciljem. Sklenila sem čestokrat trdno, da bom stopila pred njega tisti hip, ko se bo vrnil in zaprl za sabo vrata, povedala mu resnico in tako končala z enim mahom vse dvome. Ali ko je prišel, sem začutila v prsih vselej nenavadno mamečo toploto, ki se je dvigala gori proti vratu, ga nekako stisnila in onemogočila vsako besedo. Nekaj me je tiščalo v grlu, v očeh so mi menda stale solze, poklonila sem se molče, pomagala sleči suknjo in prižgala potem v sosednji sobi veliko rdečo luč. Izpremembra se je dogodila samo enkrat in tudi takrat je ostala brez posledic, brez uspeha in brez zmisla.

Tisti večer sem čakala silno dolgo. Sedela sem, gledala predse v svetiljni plamenček, ki je včasi zatrepetal in nalahko zaprasketal za zelenim steklom. Pred mano na mizi je ležala odprta knjiga, kjer opisuje Goethe bolečine mladega Wertherja, toda nisem čitala. Mislila sem, kako bom stopila pred njega, ki pride vsak čas po stopnicah gori ter odpre vrata. Silno trden je bil tisti večer moj sklep: stopiti pred njega, poklekniti, okleniti se njegovih kolen in povedati... Ko je kmalu nato vstopil, sem bila vznemirjena kakor še nikoli prej. Tresla sem se po vsem životu; ko sem prižigala v njegovi sobi luč, mi je padlo na tla steklo in se razbilo. Ozrla sem se plašna — on je sedel že v naslanjaču tik postelje, in jaz sem stopila pred njega, padla na kolena in poljubila njegovo roko.

„Je že dobro“ — je rekel in me pobožal po laseh. „Nič hudega. Zradi mene vam sploh ni treba vse noči prečuti, mene sploh ni treba čakati. Lahko noč!“

Odšla sem. Po stopnicah gori sem tavalala kakor v omami, s trdom sem odprla vrata v svojo izbo in legla nerazpravljena preko postelje. Strašna je bila zame tista noč: mislim, da sem jokala do zore.

(Dalje prihodnjič.)



Magda.

Spisal Milan Pugelj.

III.



ihom domnevanje, ki se me je lotevalo v tistih časih, se je uresničilo.

Nekega dne se je pripeljala tista dama, ki je sedela svoj čas v gledišču tik Juga in Evfemija. Zjutraj je prišla, ko je Jug še spal. Srečala je mene na hodniku in vprašala po njem. Krepka je bila in močna, burno so se ji dvigale napete grudi, paleča rdečica je zakrivala njen obraz, črne, od trepalnic do polovice zastrte oči so pogledale vame in se nasmejale v nekakšni leni prijaznosti.

„Kje stanuje gospod Oton?“ —

Začudila sem se, in ko sem pomislila, mi je bilo v hipu vse jasno pred očmi. To je bila tista ženska, ki ga je vkovala v tiste nepregledne sanje, v tisto hrepenenje, o katerem so govorile njegove izgubljene oči.

„Spi“ — sem odgovorila in potem sem odprla vrata v pred-sobo njegovega stanovanja.

„Tu bom čakala“ — je rekla in stopila pred zrcalo. „Vi vstopite in povejte, da je prišla Magda!“

Potrkala sem, odprla in zaprla in obstala tik ob durih. Jug je bil še v postelji, dlani je držal pod glavo, ležal vznak in strmел v strop. Ko sem izgovorila ime tujke, je oživel nenadoma, sklonil se je in ozrl v nekem začudenju name. Videti je bilo, kakor bi bilo dehnilo v njegov blede obraz s tistim trenotkom življenja. Prišla je vanj kri, lica so rdela, vesel blesk je preplaval oči.

Jaz sem bila še v predsobi, ko je prihitel v svojem nočnem plašču, in videla sem natančno, kako so se mu tresle roke, ko jo je objel. Brez besed se je oklenil, prijel jo za roko ter jo odvedel.

Spočetka me je preobvladovalo začudenje in zaradi tega so ostale misli čisto mirne. A ko je to minilo, je prišlo name nekaj čudno hladnega. Menila sem, da je moj posel zdaj pri kraju, moje brezciljno hrepenenje končano, pot do moje sreče izgubljena in da

je torej čisto na mestu, da odpotujem tako tuja in neznana, kakor sem pripotovala. Takrat sem čutila, da je praznota srca daleč hujša od neutešenega hrepenenja. Zakaj nekaj strašnega je, če izgubi srce svoje želje in svoje sanje.

Prišle so težke in grenke ure, legle na duha kot silna bremena in mu jemale ves polet. Brezupen je bil pogled v bodočnost, vse življenje se mi je zdelo popolnoma zagrešeno, z velikim sovraštvom je bil združen spomin na tisti čas, ko sem nastopila to pot.

Ali dokler je človek mlad, ne mara umirati srce. Opomore si naglo, vstane misel iz teme, plah plamenček se dvigne v skritem kotu mlade duše — novo hrepenenje, nove sanje. In naenkrat preleti duh veliko daljo, preživi celo vrsto dogodkov, ki jih razvrste pred njim drzni mladostni sni, preplava bližnjo bodočnost in pride do ciljev. Negotovi cilji so to, srce trepeče in je plašno, ali upa obenem. In tako ni več prazno in živi zopet veliko in burno življenje, ki kipi in polje v nadah in hrepenenju.

In na tak način se je dogodilo, da nisem odpotovala, ampak ostala in gledala z vso pozornostjo tisto novo življenje, ki ga je pripeljala s seboj tujka Magda. Že ob početku je bilo moje prepričanje tako, da to življenje ne bo minilo v sreči in miru, da pa bo prešlo naglo, se mi je zdelo nekaj docela gotovega. Zakaj začetek je bil preromantičen, predivji morda, preveč ljubezni je bilo naenkrat, preveč strasti.

Videla sem namreč včasih Juga, kako je trepetal, ko je poljubljal Magdo, kako jo je stiskal k sebi in kako je govoril ž njo s težkim in pridušenim glasom. Ob večerih, ko se je delal mrak in sem sedela v predsobi Jugovega stanovanja in čakala ukaza, naj pridem in prižgem luč, sem slišala natančno, kako je govoril Jug ž njo in kako jo je ljubil.

„Ljubi me!“ — ji je skoro ukazoval — „Zakaj me ne ljubiš?“

Njegov glas je bil divji, strasten in žalosten obenem.

„Ti me ne ljubiš, ne ljubiš! Ali ne slutiš, da umiram po tvoji ljubezni? — Govori, Magda, zakaj me ne poljubiš, Magda, moj Bog, zakaj me ne objameš!“

Strasten in obenem žalosten je bil njegov glas, a ona je sedela mirno tam na zofi, menda se je zgenila samo takrat, kadar jo je stisnil k sebi, nemara ga je poljubila samo takrat, kadar ji je ukazal.

Ko sem prižigala v sobi luč, sem jo videla včasih na zofi tako trudno in izmučeno, da se mi je skoro smilila. Oči je imela samo malo odprte, dihala je z rahlo odprtimi ustnicami, skoro blede je

bila v obraz, glavo je naslanjala nazaj in roke so ji ležale kakor obnemogle v naročju. In kadar je prišel potem k večerji gospod Evfemij, si je oddahnila nenadoma, razveselila se je skoro, ponudila mu je roko, razživila se je hipoma, kakor bi se bila prebudila iz dolgih in nelepkih sanj.

Gospod Evfemij se je vedel proti njej silno mirno in nekako tako, kakor bi živela ona daleč od njega. Toda poleg tega je bil ž njo prijazen, govoril je ž njo s tisto mrzlo prijaznostjo, ki je čestokrat nenavadno privlačna. Pripovedoval je o mladosti, o svojem domu daleč na severu, opisaval je domače doline in gozde tako živo, da jih je človek skoro videl pred sabo. In včasih je pravil o morju, o širokem in brezmejnem, polnem valov, neviht in viharjev, Rekel je, da je imel nekoč nevesto, ki je ljubila morje in v njem utonila. Od takrat ga je strah pred njim, zakaj kadar čuje njegov šum, grgranje valov v votlih skalah po bregovju, tedaj se mu zdi, da so to klici neveste, njeno grgranje da je to, reva se potaplja in kliče na pomoč in umira. Nekaj se izteza po njej, črne mokre roke se dotikajo njenih nog, nekdo se smeje z mračnim grohotom. To je morski duh, o katerem pripovedujejo mornarji. Sovražnik ljudi je, v globinah živi in se veseli smrti zemljana.

Tako je pravil z mirnim glasom, nič strasti ni bilo na njegovem obrazu, komaj odsev neznatnega ognja v njegovih očeh. Magda ga je poslušala mirno. Ko je odhajal, so ga prosile njene oči in zadrževale. In tudi njegove so sijale, kakor bi obetale mnogo lepega, obetale vsega, česar si na tihem želi molčeče srce.

Po večerji je odhajal v tistih časih gospod Evfemij na vrt, hodil je tam po stezah in gledal je po listju, ki je trepetalo že vse velo po dolgih in polpraznih vejah in drug za drugim odpadalo. V tisti del vrta ni šel, kjer so stali visokorasli bori, tako vitki in sveži, kakor bi bilo v deželi toplo poletje in čas življenja. Menda mu ni ugajalo takrat življenje, morda mu je bila ljubša smrt: georgine s povešenimi, velimi, že posušenimi cvetovi, drevje z golimi vejami, suho listje po tleh in polgnili ostanki poletnega cvetja po gredah.

IV.

Nekega večera, ko ni bilo doma Juga, sta sedela Magda in gospod Evfemij sama pri večerji. Govorila sta prijazno, Magda se je zasmejala včasih tako rahlo in mehko, da si jo je človek tisto uro nehote predstavljal kot zelo srečno žensko in da je mislil o

njenem življenju kot o nečem nenavadno lahkem in sladkem, ki teče svojo pot kakor pomladanski veter nad lesovi.

Zunaj je pihala jesenska sapa, luna je sijala in skozi nezastrto okno so se videli vrhovi borov, ki so se zibali na vrtu in sklanjali zelo globoko svoje dolge in povešene veje. Ena od njih se je včasi, ko je zavila zunaj jesenska sapa močnejše doli od hribov na severni strani, sklonila čisto do okna, doteknila se šipe. Človeku se je zdelo, kakor bi potrkala roka črnega polnočnega duha.

„Nocoj me ni strah,“ je rekla Magda, ko je čula trkanje na okno, pogledala je prijazno v lice gospoda Efemija, odložila je servieto, se naslonila počasi na stolu nazaj in se ozrla mimogrede name, ki sem stala ob durih in čakala, kdaj mi bosta velela odnesti z mize in prinesiti potem vnovič.

„Ali nekoč“ — je nadaljevala z neizpremenjenim glasom — „me je bilo silno strah. Takrat je umiral moj oče. Zunaj pred oknom je rasla sliva, zima je bila, burja je tulila in sliva je trkala na okno. Moj oče je umiral, čisto sama sem bila pri njem, zdelo se mi je, da trka na okno smrt. In tudi očetu se je zdelo: predno je umrl, je pokazal z roko proti oknu.“

Naslonila se je naprej, glavo je podprla z roko in nadaljevala nato v francoskem jeziku.

„Ali smem govoriti odkrito?“ — je vprašala s tako vdanim, s tako prosečim in žalostnim glasom obenem, da se mi je zasmilila. Tudi po obrazu gospoda Evfemija se je razlilo nekaj nenavadno toplega in prijaznega, in ko je izpregovoril, so se njegove oči skoro ome glile v neki veseli in tihi blaženosti.

„Govorite, Magda“ — je rekel — „govorite!“ — In nato je vprašal kakor v sanjah: „Kdaj sem zaslužil toliko prijaznosti?“

„Moja mati je umrla že prej, in ko je umrl še oče, potem sem bila postavljena čisto na cesto. Moj oče je imel službo, a premoženja ni bilo, služila sem, in življenje je bilo z mano čisto brezsrčno. Tako divje je bilo, tako gnusno, popolnoma brez vsega tistega, o čemer sanja v tihi uri srce. In vendar je tako prijetno, užiti včasi samo malo idealnosti.“

Govorila je tako, da je človek čutil v njenih besedah skoro utripe srca, skoro vzdihljaje dobre in zatirane duše.

„Tudi tukaj je tako strašno!“ — je pričela iznova in z isto odkritosrčnostjo. „Tako divje je to življenje, tako polno strasti...“

Prenehala je nenadoma, zakrila je z rokami obraz in se je vidno stresla po vsem životu. Gospod Evfemij je gledal vanjo z

mirnim in prijaznim izrazom na licu, in ko je videl to njeno nekoliko bolešno gesto, je vstal in stopil bliže k' njej.

„Vaše srce je v nasprotju z vašim življenjem, Magda. Vam bi bilo treba nekoga, ki bi bil tako močen, da bi vas lahko dvignil, lahko iztrgal iz tega življenja in tako osvojil zase.“

Magda je zakrivala še vedno z rokami obraz in izpregovorila je, kakor bi ga ne bila čula.

„Jaz sem kakor utopljenec. Iztezam roke, kličem na pomoč, in kdor se me usmili, me reši samo za trenotek. In potem sem zopet tam in zopet iztezam roke in kličem.“

Gospod Evfemij se je bil takrat sklonil nad njeno glavo, in ko se je bil že doteknil s svojim obrazom njenih las, se je ozrl nenadoma po meni.

„Prinesite čaj“ — mi je velel v navadnem jeziku — „ampak čez kake pol ure!“

Odšla sem počasi v predsobo, ogrnila volneno ruto, odšla v vežo in potem po stopnicah doli na vrt. Nekaj me je gnalo tisti večer vedno dalje in zdelo se mi je tudi, da so blizu novi dogodki. Mislila sem nanje kot na lepe stvari, ki mi bodo prinesle veselja in sreče. Ali vsaj bliže bo vse to, ne več tako silno daleč od mene.

Mraz je bilo spodaj na vrtu in v tistem mrazu sem našla na klopi lakaja Žana. Sedel je tam, komolce je opiral ob kolena in z rokami je zakrival obraz.

„Kaj delate zdaj tukaj, Žan?“ — sem ga vprašala, in on se je dvignil nenadoma in se stresnil po vsem životu.

„Oprostite“ — sem mu rekla nato — „da vas plašim!“ — in še sedaj se spominjam, kako so bile moje besede tisti večer lahke in prostodušne. In vse se mi je zdelo tisti večer tako silno lepočudno! Nekako tako čuvstvo me je obhajalo, kakor bi ne bilo moje hrepenenje več brez cilja, kakor bi bilo uresničenje vseh mojih toplih želja popolnoma blizu. To je bil nekak obet, ki gre preko srca kakor ljubezniva, topla in božajoča roka, poslana od daljne in zaželjene sreče.

„Vi ste?“ — se je začudil Žan, sedel vnovič in iztegnil desnico, kakor bi iskal mojo roko.

„Kaj hočete?“ — sem ga vprašala, in odgovoril je s čudnim in turobnim glasom, da hoče mene.

Jaz mislim, da sem se takrat zasmejala, ampak tega se ne spominjam natančno. Pač pa mi je ostala v dobrem spominu noč, ki je sledila tistemu večeru.

Jug se je bil že vrnil, vse je bilo že tiho v vili, samo šumenje borov na vrtu se je čulo in zavijanje jesenske sape, ki je pihala zunaj. Jaz sem že ležala v postelji, sanjala sem, kakor sem sanjala vse tiste noči z odprtimi očmi, strmela v temo in čakala, da zaspim naposled svoje trudno in z vročimi sni prepredeno spanje. Vse tisto veselo razpoloženje, ki se je bilo polotilo tisti večer mojega srca, je naglo prešlo, tisto breznadno hrepenenje je leglo vanje, tisto nejasno bodočnost je slutila izmučena duša.

In ko sem tako strmela v temo, se je zunaj pred durmi nekaj zgenilo, približalo se je in naposled rahlo potrkalo na vrata.

Nenadoma me je bilo silno strah, skočila sem s postelje in stopila pred zaprte duri.

„Kdo je?“ — sem vprašala vsa plašna.

„Jaz!“ —

Spoznala sem Žanov glas in se hipoma pomirila. Prišlo mi je na pamet, da se je menda pripetilo spodaj kaj neprijetnega, in zato sem naglo odprla.

„Kaj se je zgodilo?“ — sem vprašala in v svetlobi lune, ki je sijala skozi okno, se mi je zazdel Žanov obraz silno blede. Kakor mrlič je bil videti, težko in trudno, kakor bolan na smrt, je prestopil prag, zaprl za seboj vrata in padel mahoma predme na kolena in se oklenil spodaj mojih golih nog.

„Jaz vas imam rad, jaz vas imam rad“ — je rekel z žalostnim glasom in se potem razjokal kakor dete.

(Konec prihodnjič.)

Jutranja rosa.

Je v jutru rosa na cvetlicah bila,
pa so pripluli k rožicam škrjančki:
„Nam ne zamerite, mi smo pijančki!“
In roso vso jim je druhal popila.

Takrat je Anica se prebudila.
On pa je bogvekje že bil na cesti
in je imel sedaj vse to na vesti,
da je s solzami posteljo močila.

A. Gradnik.

Magda.

Spisal Milan Pugelj.

V.



otem je prišla zima, zima. Siva starka od severa je prišla, ustavila se tam na vrhu naših severnih gora, sključena in grda je obstala in zavihtela svojo staro in skrivljeno palico. Takrat so se dvignili iz dolin žerjavi, mnogo ptic selilk se je dvignilo, zakričali so črni tropi in so se obrnili na južno stran. In kadar so izginile temne jate za obzorjem, je vrgla starka palico v tiste sive, umazane oblake, ki so viseli nizko nad krajino. Zgenili so se, nekaj se je pričelo iz njih izmotavati in trgati, še niže so se spustili, stisnili se v brezmejno umazano morje in tako obmirovali. In nato je pričel padati sneg. In mraz je bilo, in vrane so kričale okrog hiš, in ledene rože so se delale po oknih.

Zima, zi — ma! Tako dolgočasno je to ime, in če ga človek izpregovori, mu pride na pamet ves tisti mučni čas. Snežena polja, mraz, zmrzli obrazi na ulici, prazne ceste, z ivjem pokriti konji in v debele suknje zaviti dremajoči vozniki. Človek stopi k oknu, gleda na umazano pot in se domisli svetlih pomladanskih cest, kakor sulice se zapikajočih v sinjo daljo. In se spomni zelenih travnikov, zlatih njiv in rdečega maka. In misli na tih večer, na lepe oči in na lep obraz. In tako daleč je tisti tihi večer in tako daleč so tiste lepe oči in tisti lepi obraz! In kar pride v dušo, je žalost: nikoli več se ne povrne tisti tihi večer, tisti lepi obraz, tiste lepe oči. Čisto malodušno je srce, samo umazana pot je pred očmi in zima, zi — ma.

Pri nas v vili ni bilo dolgo nobene novosti. Enakomerno je teklo življenje, jaz sem mu sledila z napetimi očmi, a nisem našla na njem nič zanimivega. Jug je ljubil Magdo še morda malo globlje, Magda se je nagibala menda bolj in bolj h gospodu Evfemiju in gospod Evfemij je hodil na lov in ni več streljal divjačine. S puško na rami je hodil po sneženih gozdih, njegov beli pes je obskakoval grmove, lajal vanje in preganjal divjačino, a gospod Evfemij ni snel puške z rame, ampak hodil je s povešeno glavo in ves zamišljen po samotnih in sneženih potih.

Zelo mirno in zelo tiho je teklo naše življenje, dokler se ni nekega večera odpeljal z doma naš gospodar Oton Jug. Tih večer je bil takrat; spominjam se natančno, kako sem strmela vanj doli na vežnih durih. V dolino doli so drčale sani, prijazno so žvenkljali svetli zvončki, dvoje luči se je manjšalo in manjšalo in naposled popolnoma izginilo v daljavi. In bilo je, kakor bi se bile umeknile izpred oči neke lepe sanje, ki jih ni nikoli umelo srce, ampak je gledalo vanje in verovalo tako zaupno kakor pobožen katoličan v večnost.

Luna je sijala in zvezde, rimska cesta je šla jasna in svetla preko neba in sneg se je iskril po polju kakor srebro. Silno mirna in tiha je bila vsa široka ravan, prazna je bila cesta na daleč in blizu, niti sove ni bilo, da bi predramila tihoto s svojim plašnim skovikanjem.

Ko sem tako stala mirna in zamišljena na pragu, se je približal tiho Žan in me je prijel za roke.

„Zadnjič ste rekli, da si boste premislili. Ali ste že premislili?“

Njegov glas je bil še vedno tako ponižen in proseč kakor tisto noč, ko je prišel in se je pred mano razjokal. In tudi njegove oči so gledale še tako vdano za menoj, ko sem odhajala po stopnicah.

„Čakajte!“ — sem mu rekla — „trpite in potrpite! Vsi moramo trpeti in potrpiti!“

Vstopila sem potem v stanovanje, najprej v predsobo in potem v sobo, kjer sta sedela pri mizi Magda in gospod Evfemij. Hotela sem prižgati luč, ker je bila že noč in se je videlo po sobi samo od lune, a Magda je zamahnila z roko in mi velela, naj počakam. Odšla sem nato v predsobo, pustila vrata rahlo priprta, sedla tam v temen kot, strmela v temo in poslušala.

„Napraviva konec tem razmeram!“ je rekel gospod Evfemij z nekoliko izmučenim in obenem nervoznim glasom. „Jaz grem od tod.“

Molk je vladal potem tako dolgo, dokler ni izpregovoril v drugo. Ali takrat je bil njegov glas tako ubog in slaboten, kakor bi prosil milosti.

„Pojdite z mano, Magda!“

In odgovarjala je z nekakšno resignirano mirnostjo.

„Jaz mislim“, je dejala, „jaz čutim tudi, da bi vas lahko ljubila, vsaj bolj ljubila, kakor sem dozdej koga ljubila. Ampak pomislite, ljubi: jaz sem tako izgubljena, izgubljena!“

Ob njenih zadnjih besedah se mi je zdelo, da čujem afektirano tragedinjo, ki govori na odru svoje zadnje predsmrtne besede in se zgrudi sunkoma na tla.

„Izgubljena!“ je ponavljala. „Moje življenje je izgrešeno, vrženo v blato; zame je vse minilo. Moj namen je, živeti tako popolnoma brez misli, brez vere v bodočnost, brez spominov na minulo, tako popolnoma brez srca do smrti.“

Stol se je premaknil in menda je vstal gospod Evfemij in stopil bliže k njej.

„Ali veste, kaj je ljubezen?“ — jo je vprašal in njegov glas je bil zelo buren. „Nekaj slepega, nekaj gluhega je ljubezen in kakor vihar in nevihta in morski val na vzburkani gladini! Tista ljubezen, ki je prava, ne pozna nobenih ovir, in če so visoke do neba, jih ne razume.“

„Poljubite me čisto rahlo, gospod Evfemij, sem na oko in potem na ustne . . . popolnoma nalahko, gospod Evfemij! — To je tako prijetno, če človek ne čuti in ne sluti nobene strasti, nič tistega, kar je umazano . . . Vi moj ubogi, dragi . . .“

Nemara ga je objela sama, ker so bile njene besede tako mehke in tople in polne miline. Mirno je bilo vse par trenutkov, potem je nekdo prestopil in začul se je glas gospoda Evfemija.

„Pridi, Magda, sedi mi v naročje,“ je prosil in nato se je slišalo, kako je vstala Magda in se mu približala.

„Ne! poleg tebe“ — je rekla. „Vidiš, najina ljubezen naj bo čisto nova, popolnoma lepa, brez vsega, kar omadežuje.“

Po teh besedah je bilo tiho v sobi in sedela sta menda na zofi v mirnem objemu. Tako je preteklo par minut in gospod Evfemij je pričel govoriti vnovič z rahlim, zelo ponižnim in zelo prosečim glasom.

„Pojdi“ — je prosil — „z mano pojdi v tujino. Jaz imam vsega, denarja . . . in poročim te. In te bom ljubil, Magda! To noč odpotujeva in se posloviva v pismu in greva za svojo srečo. Kaj midva nimava pravice do sreče? Kaj ni za naju prostora na svetu? Pomisli, kako je širok, kako prostran, kako se je lahko umekniti tistim ljudem in krajem, ki so človeku zoprni! — Kaj mi mar tvoja minulo, Magda! Samo svojo bodočnost mi žrtvuj, svojo bodočnost!“

Proti sredi svojega govorjenja se je vznemiril, a proti koncu je bil glas zopet miren in popolnoma brez strasti in ognja.

„Pojdiva!“ — je izpregovorila v odgovor Magda in dostavila potem s tihim in komaj slišnim glasom: „Jaz sem tvoja!“

Nemara je takrat skrila svoj obraz na njegovih prsih ali v njegovem naročju, zakaj čula sem šepetajoče besede, s katerimi je prosil njenih poljubov. Dolgo sta slonela tako čisto tiho, naposled je prišla Magda, odprla priprta vrata v predsobo in obstala na pragu.

„Prižgite luč“ — je rekla, in njeno govorjenje se je čulo kakor v sanjah — „in prinesite večerjo!“

In sem vstala in storila, kakor mi je ukazala: prižgala luč in prinesla večerjo.

VI.

Švedska pisateljica Selma Lagerlöfova pravi na nekem mestu, da čutijo mladi, nedolžni in nesrečni ljudje vse težke dogodke že takrat, ko se jim približujejo. In jaz sem bila takrat mlada in nedolžna in nesrečna, in menda je bilo to vzrok, da sem slutila v svojih sanjah in mislih nekaj temnega in zelo tragičnega.

Pozno je že bilo, ko sem legla tisto noč v posteljo, in dasi je bilo pozno, se niso marale zatisniti moje že izmučene in trudne oči. Ležala žem vznak v postelji, strmela sem v temo, in ko sem tako ukrepala o bodočnosti, se mi je dozdevalo vedno jasneje in jasneje, kakor bi ležal nekje v bližini zelo zapuščen in zelo ostuden mrlič. In skoro mrtvaški duh mi je silil v nos, in ko sem hotela okreniti svoje misli na drugo stran, se mi to ni posrečilo. Prisiljena sem bila končno na čudovit način, da sem mislila na mrliča, ki leži nekje čisto blizu mene zelo zapuščen in zelo ostuden . . .

Zaspala sem šele pozno proti jutru, in tedaj so prišle nadme težke in mučne sanje. Hodila sem po peščeni dolini med dvema neskončnima hriboma. Noč je prihajala, sove so zapele, letale okrog glave, da so se tuintam doteknile peroti temena, in kričale vedno iznova in vedno plašneje. Strah me je bilo, udje so trepetali, oči so strmele v temo v mrzli grozi, in takrat se je sredi noči zgenilo. Prišli so v črne halje zaviti pogrebci iz majhne odprtine, na njih licih se je kazala mrtvaška bledoba. Krsto so nesli na ramah, obstali so pred menoj in mi jo vrgli pred noge. Votlo je zabobnelo, pokrov je počil in odpadel in po tleh se je zavalilo truplo bogataša Otona Juga. Njegov obraz je bil krvav, belina njegovih mrtvih oči se je svetila iz krvi in brada se je sprijemala od nje. Zakričala sem, padla sem na kolena in molila, in prav v tistem trenutku so se divje zagrohotali pogrebci. In sove so priletele še bliže, plašno so skovikale, sedale mrliču okrog glave in ga kljuvale.

Zjutraj sem vstala bolj trudna, nego sem prejšnjo noč legla. Počasi sem se odpravila doli k Magdi, a našla je nisem. In tudi gospoda Evfemija ni bilo, in lakaj Žan je povedal, da sta se odpeljala, ko se je danilo. Na saneh sta se odpeljala, njemu pa sta pustila za gospodarja dvoje pisem: eno je dala Magda in eno gospod Evfemij.

In ko smo to čuli, smo postali vsi uslužbenci v vili mahoma hudo pobiti. Kakor bi legalo nekaj težkega na nas, vlačilo se po sobah, plazilo se zunaj okrog vile in pritiskalo na duše kot silno breme. Meni se je zdelo, da je prišlo nekaj skrivnostnega v mojo notranjost. Nekaj sem čutila v prsih, bogvekaj je bilo, trepetalo je kot list trepetlike.

Hodila sem iz sobe v sobo, čakala nestrpno mraka, čakala Juga in nosila v rokah dvoje zapečatenih pisem, ki mi ju je bil izročil Žan. Iz prvega je dehtel močni Magdin parfum. Drugo je bilo večje, navadno pismo iz zamolklega papirja brez duha.

Tisto popoldne je prihajal mrak silno počasi. Ure so se vlekly brez konca, zunaj je še sijalo zimsko solnce, umikalo se počasi za gore, večerna zarja je oblila snežnike, polagoma se je pričela izgubljati svetloba. Manj in manj luči je prihajalo skozi okna; tema, ki se je plazila iz kotov, se je gostila, stiskala se tesneje in tesneje in tako je naposled nastopil čas, ko sem prižgala luč. In nato sem slonela pri oknu in poslušala.

Prizvonile so iz dalje sani, približali so se glasovi zvoncev in oddalili so se zopet in se izgubili v nasprotni smeri brez sledu. In to se je ponavljalo dvakrat, trikrat, petkrat in šestič je zvonjenje mahoma prenehalo. Začuli so se koraki gori po stopnicah, potem po veži, odprla so se vrata in Oton Jug je vstopil. Pomagala sem mu sleči suknjo, sedel je na zofo in se je ozrl po sobi.

„Kje je Magda?“ je vprašal.

Jaz sem se pripravljala, da oddam pismi, in polotevala se me je od trenutka do trenutka večja nervoznost.

„Kaj imate tisto v rokah?“

Oddala sem pismi, obstala tik mize in gledala natančno v njegov obraz.

„Kaj je to?“ je vprašal, pobledel nekoliko v obraz in trgal omot in čital. Prečital je, zbledel čisto, vzdihnil, potem vstal in hodil s povešeno glavo po sobi. Končno je sedel v naslanjač v kotu, zakril obraz z rokama in bil miren kakor mrtev. Dvignil se

je čez dolgo časa, vstal je, hodil po sobi in se naposled pri peči ustavil.

„Prinesite vina, šampanjca!“

Njegov glas je zvenel ubito, nekako votlo in izsušeno in njegove oči so gledale kakor izza megle.

Šla sem, prinesla in natočila, in Jug je pil kozarec za kozarcem.

Tisto skrito drhtenje v mojih prsih je bilo večje in večje. Vse je trepetalo v meni in tudi moje roke, moje noge in moje ustne so se tresle. Zdelo se mi je, kakor bi tipala po srcu skrita roka, kakor bi ga stiskala počasi, polahko izžemala in kri kapala iz njega nekam globoko doli v temno globino.

Tiho je bilo v sobi, samo tuintam se je čulo, kako je kdo zaprl duri, šel po veži ali stopnicah in se končno nekje ustavil.

Jug je stal takrat pri oknu, obrnjen je bil po sobi doli, roke je imel zadaj sklenjene in strmel je topo v tla. In v meni se je zgenilo prav tisti hip, prav tisti trenotek je izbruhnilo nenadoma vse iz duše: hrepenenje, ljubezen, nada, boleost, do tistih dob neznaná strast . . .

Stopil je do omare, vzel iz nje steklenico s strupom, postavil jo na mizo in natočil v kozarec. In tedaj sem planila k mizi z divjim krikom, zgrabila sem čašo, dvignila jo visoko in jo vrgla z vso silo po sobi. Oklenila sem se z obema rokama njega, ki je stal s tresočimi rokami tik mize, pritisnila sem glavo na njegove prsi, sopla globoko in pripovedovala s težkim glasom o sebi, o svoji hreznadni ljubezni, o svojem obupnem življenju, o svojem poniževanju in o svojem rodu.

„Ne umreti, ne umreti, vi moj dragi, vi moj ljubi, najljubši...“

Miroval je nekaj časa in potem se me je tudi sam oklenil. Svoje lice je naslonil na moje sence in začutila sem kmalu, kako so kapale nanje vroče kaplje druga za drugo.

„Pustite me do jutri,“ je prosil, „do jutri!“

„Samo umreti ne!“ sem ga prosila in tudi moje oči so bile mokre.

„Ne!“ je odgovoril, „ne! Minilo bo, kmalu bo bolje! Pustite me samega!“

Odšla sem počasi iz sobe v svojo podstrešno izbo brez vsake misli, samo tako iz navade. Legla sem oblečena na posteljo. Nič nisem mislila, nič sanjala, nič čutila in tisto drhtenje v prsih se je polagoma mirilo in mirilo. —

Nekoč so mi pripovedovali o človeku, ki je bil obsojen na smrt in je čakal pomiloščenja. Tako silno je bilo njegovo vznemirjenje, da se je tresel po vsem životu. Legel je in čudno se pomiril. Kakor je bila prej njegova razburjenost velika, tako je bil zdaj hladen in miren. Izgubljene oči so mu strmele v strop, nobenega izraza ni bilo na licu, nobene grenke poteze okrog ust. In tako so tekli dnevi do takrat, ko so mu oznanili poslednjo obsodbo. In ko je čul, da ne bo umrl, ampak da bo živel, da bo prost in svoboden — ko je to čul, je planil prestrašenih oči kvišku, zgrudil se nenadoma in umrl . . .

* * *

In drugo jutro je ležal Oton Jug zastrupljen in mrtev v svoji postelji.

Jaz sem odpotovala še tisti dan in potem sem se vdala s topo mirnostjo v svojo usodo. Omožila sem se, rodila otroke, vzgojila jih, poslala v svet, pokopala moža in ostala sama . . . silno sama.



Ej, ljubica!

Ej, ljubica, naprej, naprej,
 kraljestvo moje je brez mej —!
 „Za nama je že svetli dan —
 a kaj pa, da pod noč
 nad nama plava vran —“
 „Ne boj se ptiča smrti, ne!
 Na ramo lok bom del,
 nameril v vrana črnega
 bom smrtonosni strel —“
 Ej, ljubica, naprej, naprej,
 kraljestvo moje je brez mej —!

Adolf Robida.

